

Rojstni dan Nj. Vel. kraljice Marije



V torek, 9. januarja, je bil rojstni dan Nj. Vel. kraljice Marije.

Učiteljstvo, ki se z vso iskrenostjo pridružuje najpriskrnejšim željam in čestitkam vsega naroda, bo porabilo prvi šolski dan po božičnih počitnicah da med mladino ponovno osveži privzgojeno ljubezen do matere našega ljubljene kralja Petra II. in vzvišene kraljevskega doma. Skupno z vsem narodom pa vzklikamo:

Naj živi Nj. Vel. kraljica Marija!
Naj živi visoki dom Karadorđević!

moje pripravniške plače, ki je znašala 1. novembra l. 1. din 878,75. (V decembru so mi šele prvič odrgali 150 din radi posojila 3000 dinarjev, s katerim sem le delno kril stroške prve bolezn.)

Vkljub vsem krivicam — skrbem — ne trpi moje šolsko in izvenšolsko delo. Nočem, da bi mladina in narod, ki nista kriva mojim razmeram, utrpela pri mojem delu. Zato z nezmanjšano vno pripravljam deci tudi letos šolsko kuhinjo in čim boljše božičnico. Istočasno pa se vestno pripravljam na ustanovitev kmetsko in gospodinjstvo nadaljevalnega tečaja, katerega vodstvo bom prevzel sam. Clovek, ki živi v takšnih razmerah in ki vkljub temu življa pri svojem delu, mora imeti jeklene zivce.

Moj primer ni edini. Mnogo je bilo in bo takšnih v nebo vpjiočih primerov. Zato bo treba nekaj ukreniti, da se položaj vseh doslej zapuščenih pripravnikov temeljito popravi. — Upoštevati moramo, da se s takim načinom rušijo in uničujejo idealno usmerjene mlade učiteljske moči.

B. A.

Današnje stanje ljudskih in srednjih šol

Izjava prosvetnega ministra gospoda Božidarja Maksimovića, priobčena v „Politiki“ od 6., 7., 8. in 9. januarja

V osnovnem šolstvu obstajajo v sedanjem času zelo velike težave. Primanjkuje namreč učiteljskih kandidatov. Ko sem prišel na to mesto, sem našel vsega približno 650 prošenj za postavitev. Postavil sem vse, ki so prosili za službo, toda praznih oddelkov je kljub temu ostalo še vedno nad 950, a praznih šol okoli 500.

Obstajajo sicer kraji, v katerih je tudi več učiteljev nego jih je potrebno, ki bi bili lahko izločeni za spopolnjevanje praznih šol in oddelkov, toda to malo število se ne more vzeti v poštev, ker primanjkuje kredit za selitvene stroške.

Pomanjkanje učiteljstva je posledica zapiranja nekaterih učiteljskih šol, izvršenega v onem času, ko je bilo preveč učiteljskih kandidatov. Toda ta zapora se ni o pravem času ukinila, kar bi bila edina prava posledica podeda v bodočnost, in tako je prišlo do sedanjega stanja. Ostalo je pri omejenem številu učiteljstva in učiteljskih kandidatov ter se ni računalo na veliko število učiteljstva, ki sukcesivno odhaja in ko se število oddelkov veča s prirastkom otrok, in prav tako narašča število šol z graditvijo novih šolskih poslopij.

Ta praznina se bo skušala spopolniti z diplomiranimi filozofi, v kolikor bi ti sprejeli take dolžnosti, čeprav bo tudi po tem ostalo še mnogo mest praznih. Z novim šolskim letom pride tudi do novih ukrepov.

Druga velika težkoča osnovnega šolstva, sicer ne nova nego vsakdanja, je preveliko vmešavanje nešolskih elementov v šolstvo. Obstajajo mnoge personalne spremembe v šoli, ki se dogajajo tudi v nasprotju s šolskimi potrebami. Vsiljivost nepoklicanih je večkrat naravnost neverjetna, tako na terenu, kakor tudi v vrhovni šolski upravi. Imajo najrazličnejše motive za take akcije, največ pa malenkostnih strankarskih, toda izgleda, tudi koruptnih. Odtod izvirajo težkoče, da se s temi stvarmi mora minister osebno baviti, in da on osebno določa pravi red v teh vprašanjih. Odtod tudi ono znano obvestilo prosvetnega ministrstva o nepotrebnosti posrednikov v službenih vprašanjih posameznih učiteljev.

Nadejam se, da se bo tako za prvo, kakor tudi za drugo nezgodo šolstva našlo zdravilo in da se bodo mogle vse te stvari postaviti na svoje mesto.

Za razgovore o ostalih pojavih, vprašanih in potrebah v osnovnih šolah bo prilika drugič. Za sedaj samo še pripomba, da osnovna šola tudi poleg omenjenih težkoč in nedostatkov v glavnem zelo dobro ustreza svoji namoti.

Zaradi tega je želeli, da bi naj učiteljstvo ne čakalo tako dolgo na svoje uradniško napredovanje. Sedaj jih je nekoliko tisoč v raznih uradniških skupinah, ki so na vrsti za napredovanja in za katerih napredovanja sploh ni bilo kreditov. Gospod finančni minister je zelo uslužno in ljubeznivo dal na razpolago večji naknadni kredit, iz katerega bo, brez banovine Hrvatske (kateri je prav tako stavljen na razpolago odgovarjajoči del tega kredita), mogoče izvesti napredovanja približno 1500 učiteljev.

Tudi v gimnazijah se občuti potreba po novih nastavitvah. Toda tu iz nasprotnih razlogov. Medtem ko je pri osnovnih šolah bilo precej kreditov za nove postavitve (vsaj relativno) in ni bilo niti približno dovolj novih kandidatov, je tu dovolj kandidatov, toda niti pare kredita. Nove postavitve se vršijo samo na mesta umrlih ali upokojenih. Toda to znaša od mojega prihoda do danes vsega okoli 30, a prosilcev je približno 900, od katerih mnogi čakajo na mesta že 5 do 6 let.

Ko bi se zaposlil vsaj del teh, ki čakajo, bi se doseglo veliko zboljšanje v šoli. V mnogih šolah ne bi posamezne predmete poučevali nestrokovni učitelji. Gotove nepopolne gimnazije bi se spremenile v popolne. Samoupravne šole bi se pretvorile v državne. A vse to je kričeča potreba šole.



Prosvetni minister
Boža Maksimović

Pripomniti moram, da v gotovih šolah obstajajo tudi še drugi neprijetni pojavi. Celozelo nezdruži. Nekateri ravnatelji, ki se nočejo nikomur zameriti, večkrat tolerirajo teke pojave. Se več, odgovornim profesorjem, ki bi morali biti zaradi takih stvari odstranjeni iz šole in prepustiti mesta onim, ki željno čakajo dela in zaposlitve, dajejo dobre in priporočljive ocene. Razume se, da je treba temu narediti konec.

Če ne bi bilo vseh omenjenih težkoč, bi mogli biti rezultati v gimnazijah, čeprav so relativno uspešni, še mnogo boljši in to v pogledu obvladavanja šolskega gradiva kakor tudi v pogledu duha, s katerim iz njih izhajajo njihovi gojenci. Da bi tudi prvo in drugo bilo na višini, bo vrhovna šolska uprava podvela vse korake. Prav tako tudi za dvig šolskega dela in za odstranitev vzrokov, ki to ovirajo.

Medtem, ko je na učiteljskih šolah zaradi njihovega malega števila boljše stanje,

skoraj povsem normalno v pogledu potrebne števila učiteljev (čeprav v drugem pogledu ni povsod povsem zadovoljujoče), imamo v meščanskih šolah iste težkoče kakor v gimnazijah: ni zadostnih kreditov za nove učitelje. Odtod gotove šole, nad vse potrebne za svoj kraj, nikakor ne morejo biti otvorjene, niti začeti svojega dela. Tak primer je šola v Vir. Pazarju in v Zablaku na Durmitorju. Obstajajo tudi druge nezgode, toda te prihajajo v največji meri od tega, ker se tip šole formira. Učiteljski in starešinski kader je šele izšel iz učiteljskih vrst z naknadnim in dopolnitvenim šolanjem (največ v višji pedagoški šoli), toda status se je tem nekajkrat preurejeval, tako v uradniškem, kakor tudi v šolskem pogledu. Odtod nekaj nerazumevanja in včasih čudnega pojmovanja tako učiteljskega kot starešinskega. Na primer: neki upravitelj meščanske šole je odločil, da učitelj veronauka poučuje telovadbo. Toda meščanska šola kljub temu pridobiva na kreditu med ljudstvom, osvaja mesto in lahko tudi zadovolji pričakovanja.

Napredovanje srednješolskih profesorjev prav tako zaostaja zaradi nezadostnih sredstev. Toda nekako se je le našla možnost za napredovanje potrebnega števila direktorjev in profesorjev vseh srednjih šol.

Napredovanja učiteljev kakor tudi napredovanja profesorjev, bodo izvršena o Sv. Savi.

Kakor je razvidno iz tega kratkega pregleda šolskih potreb in šolskih nedostatkov, bi se dalo mnogo doseči v šoli z malimi novimi materialnimi sredstvi. To velja tudi za osnovno šolstvo, ki mora obvladati veliko polje nepismenosti. To velja morda tudi še bolj za srednjo šolo, ki formira našo mlado inteligenco in njenega duha. Zaradi tega se je nadejati, da se bodo taka sredstva našla in uporabila, ker je to kapital, ki se bo stotero vračal.

Osebne zadeve

—i Upokojeni so učitelji(-ice): Antonija Germek na Ježici; Marija Jankovič v Mariboru; Ivan Lesica v Ljubljani; Julija Klemenčič v Ljubljani.

— Izpraznjeno je eno učiteljsko mesto (mešano) na Sromljah, srez Brežice.

Šolski radio

—r Torek, 16. januarja: Stari svečeniki in bogovi; g. Stanko Prek. Razpored: 1. Versko izživljanje tudi v pravadnini. 2. Nastanek bogov in svečenikov pri starih kulturnih narodih do nastopa Kristusa.

—r Petek, 19. januarja: Po Norveškem; gđc. Julija Šušteršič. Razpored: 1. Na poti do prestolice Oslo. 2. V mestu Bergen. 3. V norveških fjordih. 4. J. Bojer: Izseljenci. (Odlomek.) 5. Ob Lofotih. 6. J. Bojer: Lofotski ribiči. (Odlomek.) 7. Na otokih Svalbard.

—r V kmetijskem radiu bo v nedeljo, 14. januarja, ob 17. uri predaval g. inž. Viktor Repanšek: Kmetijsko-gospodinjstvo šolstvo pri nas.

Zmago Švajcer:

En starček je živel...

(Iz zbirke: Med tovariši.)

Tako se je zgodilo, da se je učitelj Nerađ odpravil po svetu. Zvedel je, da živi tam v Andrijevskem vrhu naših Slovenskih gor v hišici, ki je vsa prirastla h gorični zemlji, tovariš Jurij — Nestor med učitelji štajerske dežele — osemdesetletnik svoje življenjske poti.

Ga poznate?

Ne.

Kako bi ga le poznali! Vse preveč tiho je teklo njegovo življenje, vse preveč je bilo podobno vaškemu potoku, ki samo nenehno goni mlinska kolesa, pri tem pa pozablja na svojo moč in pravico... Nas so pa v življenju naučili, da vidimo samo velike reči. Le včasih se nam posreči, da odgrebemo pedenji tiste plasti, ki jo je tako spretno skala zgodovina, da loči velike ljudi od majhnih, važne dogodke od človeškega spomina nevednih, ker jih ne obdaja slava in ker ni ob njih ničesar občudovati. — Občudovanje pa je v naših dneh važna lastnost za življenje. Če je nimaš, ostani rajši doma! Svet te bo neusmiljeno odklonil in ti povedal: »Priatelj, nevzgojen si!«

Takšnih in podobnih misli o svoji in človeški sposobnosti je bil učitelj Nerađ, ko se je vozil čez Pesniške travnike v obiske. Lepota doline in bližnji grički, ki se tako živo ponujajo potniku, so ga včasih vzdramili.

»Veš, učitelj Nerađ,« si je dopovedoval, »če pomisliš, da v naši deželi učitelji učakajo tako visokih let, potem še vendar ni tako slabo. Samo pomisli, kako bi bilo lepo na svetu, če bi vsi učitelji živeli osemdeset ali pa še več let! Službeno dobo bi nam lahko zvišali na pet in štirideset let, da bi prišli vsi v peto skupino. Pripravniška doba bi se od navadnih petih let lahko podvojila na deset let. Mnogi bi še za življenja plačali svoje dolgove, ne pa šele s posmrtnino. Tovariši, ki so prinesli s seboj kakšne ideale, bi lahko v starejših letih bili mlajšim tovarišem svetel vzor, kaj se vse pripeti v življenju človeku, če ga svet zapiše med idealne ljudi...«

Ob idealih se je učitelj Nerađ vznemljal. Naveličal se je teh utrinkov o stanovski sreči.

Bližal se je svojemu cilju. Treba si bo zbrati misli. Še nekaj trenutkov, pa bo ob hišici tovariša Jurija.

»Zdaj pa pazi, da ga ne polomiš!«, se je v zadregi svaril. »Stare oči imajo svoj svet! Z nerodno besedo se lahko vrneš praznih rok.«

Sreča. Pri gorični ograji pred hišo je stal tovariš Vlado. Tega je poznal. Jurijev zet je. Premostil mu bo pot.

Odkrit nasmeh. Pozdrav. Vprašanje:

»Kje imate dedka Jurija?«

Iz sobe pride hčerka Marija. Z glasom, ki je izražal dobrodošlico, je namesto svojega moža odgovorila:

»V sobi so oče, gospod, v sobi. Le bliže!«

Veselo je sprejel ponudbo in hitel v sobo.

Za široko mizo je sede dremal dedek Jurij. S prsti roke se je dotikal lončene ročke, v kateri se je svetila pijača. V radiu so peli narodno pesem. Za hrbotom so se mu na polica bliščale obreze knjig.

Učitelj Nerađ je pridržal korak. Pogled se mu je upiral zdaj v starčka, zdaj na ročko in zopet nazaj čez njegovo osivelo glavo na skladovnico knjig, ki so tako nevsakdanje čepele na knjižnih policah. Svojestveno se je zlival mir s pesmijo v praznično razpoloženje. Čudovito tihožitje starih let je polnilo sobo...

Pesem je utihnila. Starček je odpiral oči.

»Pozdravljeni, tovariš Jurij!«

»Zdravo, zdravo!«

V oči starčka se je vračalo življenje.

»Lepo je pri vas, lepo!«

»Seveda, seveda. Sedite, prosim!«

Ponudil mu je pijačo.

»Pijte! Kapljica naše zemlje je zdrava.«

»Verjamem, tovariš Jurij! Vi ste najboljši porok za te besede.«

Zvenk krožic in požirek zlahtne kapljice ju je zbližal.

Hčerka in zet sta med tem odšla. Ostala sva sama.

»Lepo knjižnico imate, tovariš Jurij,« je pričel Nerađ.

»Da, da. Boter Caf me je učil ljubezni do knjige.«

»Naš Oroslav Caf je vaš boter?«

»Tudi ujec mi je, ne samo boter. Brat moje matere je.«

»Lepo ime si je ohranil vaš ujec v domači zgodovini.«

»Da, da. Škoda ga je, da so ga tako uničili.«

Starček je nevoljno zamahnil z roko. Nerađ je obrnil razgovor.

»Tovariš Jurij, vaša knjižnica me miče. Si jo lahko malo ogledam?«

»Prosim, prosim, le pogledajte. Starih knjig je največ,« je zadovoljno zinil.

»Res je. Pogledajte no: Krajnska Čbelica, Drobtinice, Dunajski Zvon, Zora, Slovanski svet, Hrvatska in Slovenska matica, Jurčičevi spisi v prvi izdaji, Wolfov Nemško-slovenski slovar v originalu! Zanimiva knjižnica! Ste sami zbrali toliko knjižnega bogastva?«

»Ne. Tudi moj oče je imel veselje do knjig.«

Učitelj Nerađ se je vrnil k mizi.

»Tovariš Jurij, povejte mi še kaj o vašem rodu!«

Starček se je dobrovoljno nasmehnil.

»Sedite, prosim! Pijva še malo!«

Zopet je natočil v krožice pijačo. Zvenk krožic. Duši dveh po letih tako oddaljenih tovarišev sta se bližali. Starček je pričel:

»Iz učiteljskega rodu sem. Oče Rajmund, dedek Blaž in praded Mihal so bili učitelji.«

»Ni mogoče! Tovariš Jurij, vaš rod je potem prava učiteljska dinastija! Vi ste že četrta veja tega debila. Imenitno! Najbrž ste edinstveni pri nas!«

Dedek Jurij se je zadovoljno smehljaj.

»Pa iz svojega življenja bi mi povedali kaj? Vse bi me zanimalo.«

»Rodil sem se pri Sv. Antonu v Slovenskih goricah 1854. leta. V mladih letih sem pomagal očetu, ki je bil učitelj in organist. Še v gimnazijskih letih sva hodila po fari po biro.«

»So kmetje radi dajali biro?«

»So. Moj oče je lepo orgljal in pel. Ko je bil še študent, mu je nadvojvoda Ivan podaril na nekem koncertu staro violino. Daleč naokoli je veljal za orgelskega virtuozna in dobrega sadjarja. Sadovnjak za hišo je njegovo delo.«

»Ste vžljubili očetovo življenje?«

»S pete gimnazije sem odšel na mariborsko učiteljsko, kjer smo bili leta 1876. prvi maturantje.«

Učitelj Nerađ se je čudil: »Istega leta, ko se je rodil Slovencem veliki Cankar, je bil ta mož že učitelj!«

»Pa po maturi?«

»V naše vasi: Sv. Jurij, Negova, Sv. Benedikt. Povsodi po eno leto. Zadnjih štiri-deset let sem bil v nemškutarski Gornji Radgoni.«

»Kako pa je bilo v šoli?«

»Vse drugače kot pa je danes. V Gornji Radgoni sem imel v prvem razredu 196 otrok.«

»Kako ste le držali red med toliko deco? Je pela šiba?«

»Z njo bi si ne pomagal dosti. Če so bili pridni, sem jim pravil pravljice.«

»Kakšne pravljice?«

»Ljudske in pa Trdinove pripovedke.«

»Kako ste pa prišli že takrat do Trdinovih bajk?«

»Kako? Na platnicah Ljubljanskega Zvo-na so bile tiskane.«

Učitelj Nerađ si je tiho očital: »In mi se čutimo sodobni in narodni? Ta mož je pred dobrim pol stoletjem uporabljal v šoli Ljubljanski Zvon, ki ima še danes komaj devet sto naročnikov!«

»Kako pa ste se razumeli tovariši med seboj? Ste bili razdeljeni?«

»Samo dvojce vrst nas je bilo: Slovenci in nemškutarji.«

»Ste se zanimali za politiko?«

»Ne. Takrat nas nihče ni silil v stranke. Narodni tabori so bili praznik za slovenskega učitelja.«

Starček je postajal utrujen. Pogled je uprl proti oknu.

»Imate kakšne posebne spomine?«

»Nič posebnega.«

Pogled mu je docela obvisel na oknu.

»Bi si želeli nazaj teh dni?«

»Ne. Prestal sem zadosti. Želim si le miru.«

Pred hišo se začuje cingljanje zvoncev s koles. Tovariši s sosednjih šol so se pojavili pri oknu. Dolfek, Ujka, Beno, Klarica, Justa... Sami mladi obrazi...

Starček Jurij se je oživel. S trudnimi stopinjami je hitel v njih sredino.

Dva rodova sta se radovedno gledala v oči. Sonce izza griča je sijalo obema.

Tovariš Jurij, svetla kaplja v potoku, ki nenehno goni mlinska kolesa, pa pri tem pozablja na svojo moč in pravico, je prišel med svoje...